
INKLUDERING AV UNGA I STOCKHOLM

Social- och Arbetsmarknadsförvaltningen i Stockholms stad ingår sedan augusti 2010 i projektet EUROCITIES-Network of Local Authority Observatories on Active Inclusion (EUROCITIES - NLAO). Projektet leds av EUROCITIES, en organisation för stora europeiska städer. Åtta andra städer Birmingham, Bologna, Brno, Krakow, Köpenhamn, Lille, Rotterdam och Sofia ingår i nätverket. Syftet är att genom lokala studier se hur EU:s Aktiva Inkluderingsstrategi fungerar på lokal nivå. Två studier genomfördes inom ramen för ett pilotprojekt, den första handlade om boendefrågor och den andra om sysselsättning/inkludering på arbetsmarknaden. Sedan har en rapport skrivits om sociala ekonomin. Denna rapport handlar om inkludering av unga. Syftet med rapporterna är att beskriva hur policy på lokal nivå påverkar människor i riskzonen för social utslagning. Målet med projektet är att möjliggöra ömsesidigt lärande och genom jämförelser samt goda exempel försöka påverka framtida policy.

1. Inledning

Organisering och samspel av policy för inkludering av unga

Nationell nivå

Arbetsförmedlingen är ansvarig för att stödja unga personer som vill komma in på arbetsmarknaden. Arbetslöshetsersättningen ingår i ett inkomstbaserat ersättningssystem som innebär att personen måste ha arbetat minst sex månader för att ha rätt till ersättning. År 2009 hade 19 procent av de arbetslösa ungdomarna som var registrerade på Arbetsförmedlingen rätt till A-kassa (53 procent i alla åldersgrupper).¹

Ungdomsstyrelsen följer upp ungdomspolitiken, utvärderar effekterna av olika satsningar, fördelar medel till frivilligorganisationer och stödjer ungdomars delaktighet i demokratiska processer, till exempel genom att öka dialogen mellan unga och offentliga myndigheter.

Lokal nivå

Normalt sett går en ung person i skolan till och med 19 år och kommunen är ansvarig för grundskola (obligatorisk till och med 16 år) och gymnasieskolan (upp till 19 år). Kommunen har också ett uppföljningsansvar enligt skollagen² beträffande unga personer (16-19 år) som inte går i gymnasiet vilket rapporteras till Skolverket.³

¹ SCB, *Tema Ungdomsarbetslöshet*, s. 7

² Skollagen, 1 juli 2005 (1kap, 18 §)

³ www.skolverket.se

Stockholm består av 14 stadsdelsnämnder som har ett övergripande befolkningsansvar bland annat för de sociala problem som finns i stadsdelen. Prioriteringarna kan se relativt olika ut från en stadsdel till en annan eftersom bedömningen av befolkningens behov varierar. Stadsdelförvaltningarna anordnar fritidsaktiviteter för barn och unga, har en del uppsökande verksamhet och stödjer klienter med en rad olika problem inom Individ- och familjeomsorgen. Förutom stadsdelförvaltningarna finns tre centrala förvaltningar Utbildnings-, Arbetsmarknads- och Socialförvaltningen som ansvarar för riktlinjer, genomför uppföljningar (statistik) initierar projekt (metodutveckling) och koordinerar stadsövergripande frågor bland annat för målgruppen unga. Idrottsförvaltningen tillhandahåller lokaler för idrotts- och fritidsaktiviteter samt fördelar medel till lokala föreningar. Kulturförvaltningen ansvarar för bibliotek, evenemang och fördelar också medel till lokala föreningslivet. En del samverkan finns mellan de olika förvaltningarna men mer kan utvecklas för att erbjuda integrerade tjänster med målgruppen i fokus utan att låta administrativa gränsdragningar hindra.

Finansieringsmöjligheter för verksamheter med syfte att inkludera unga

Finansiering från nationell nivå för att främja social inkludering av unga kan förekomma i form av öronmärkta pengar från regeringen till speciella satsningar när det anses nödvändigt. I övrigt har ESF-medel använts för målgruppen. Under programperioden 2007-2013, har ESF haft gruppen unga som en prioriterad målgrupp och i Stockholm har också speciella utlysningar prioriterat målgruppen. Inom programområde 1: finansiering av kompetensutvecklingsprojekt har en liten andel berört kompetensutveckling för personer som arbetar med unga (omkring 7 procent) vilket är olyckligt eftersom nya arbetsmetoder kan behöva utvecklas. Däremot, har omkring 40 procent av projekten inom programområde 2 (insatser för att närma sig arbetsmarknaden) haft unga som målgrupp i Sverige.⁴

Statistik och aktuell situation

Ungdomar påverkas generellt mycket av ekonomiska nedgångar, men arbetslöshetstalen sjunker snabbare än för andra grupper när ekonomin förbättras igen.⁵ Trots speciella satsningar för att minska ungdomsarbetslösheten har Sverige mycket höga tal, 25 procent av 15-24 åringar var arbetslösa någon gång under 2010.⁶ Motsvarande siffra i Stockholms län var 21,5 procent. Enligt *Statistiska Centralbyrån* är ungefär hälften av de arbetslösa ungdomarna heltidsstudenter.⁷ Ungdomsarbetslösheten har ökat (omkring 20% i Sverige år 2008 och under 20% i Stockholms län för två år sedan). Anledningen till ökningen är förmodligen den finansiella krisen och att en stor generation föddes i början av 1990-talet som nu är en del av arbetskraften. Sverige är det EU-land som har högst

⁴ Ungdomsstyrelsen: *Europeiska Socialfonden och unga*, 2010:1

⁵ IFAU: *Hur hjälps ungdomar av arbetsmarknadspolitiska program för unga* 2006:5, Forslund Anders, Nordström Skans Oskar

⁶ EUROSTAT (www.ekonomifakta.se)

⁷ SCB, *Tema Ungdomsarbetslöshet*, s. 2

ungdomsarbetslöshet, men om man studerar statistik av unga utanför: NEET's (Not in Education, Employment or Training) ligger Sverige under EU-genomsnittet.⁸ År 2010 var det 10 procent som varken arbetade eller studerade.⁹ Unga vuxna (20-24 år) står ofta utanför arbetsmarknaden och riskerar att hamna i fattigdom. För studenter är det ett välkänt men temporärt tillstånd då de flesta studenter etablerar sig på arbetsmarknaden efter studierna. Övergången från studier till arbete är dock svårare för vissa grupper och för dessa finns en risk att fastna i utanförskap¹⁰

Specifika grupper

Följande grupper brukar vanligen nämnas som unga med sämre möjligheter än genomsnittet: utländsk bakgrund, funktionshindrade och unga föräldrar. Det är svårt med tillförlitlig statistik beträffande funktionshinder och arbetslöshet eftersom den utgår från vilken ersättning personen har vilket inte alltid är en helt tillförlitlig indikator. Uppskattningsvis har omkring 18 procent av befolkningen ett funktionshinder (fysiskt eller psykiskt) och för omkring hälften av dessa påverkar det möjligheten att arbeta. Ett problem för funktionshindrade personer, förutom arbetsgivares attityder är att utbildningsnivån generellt är lägre än för genomsnittet.

Flickor och pojkar är sårbara på olika sätt. Flickor har en sämre psykisk hälsa, fler arbetsrelaterade sjukdomar, bidragsberoende och lägre kapacitet att arbeta. Pojkar lyckas å andra sidan sämre i skolan, en lägre andel är högutbildade och de är offer för eller delaktiga i kriminell verksamhet i högre utsträckning.¹¹ Den starkaste trenden är att unga personer utan gymnasieexamen riskerar social exkludering. Tidigare har det i Stockholm inte varit något större problem att hitta ett arbete utan grund- eller gymnasieexamen, men det är nu betydligt svårare. Ett skäl är att lågkvalificerade arbetstillfällen minskar i antal. En annan anledning är att många arbetsgivare uppfattar en oavslutad gymnasieutbildning som ett tecken på att ungdomen har problem att komma i tid, slutföra arbetsuppgifter och ta ansvar. På Jobbtorg kan coacherna bekräfta att många avhoppare från skolan har olika former av sociala problem (diffusa diagnoser etc.).

2. Policy och praktik för aktiv inkludering av unga

Svensk ungdomspolitik är bredare än i många andra EU-länder eftersom den innehåller många olika politikområden och är tvärsektoriell. Som exempel har välfärdsperspektivet en naturlig plats i svensk ungdomspolitik som traditionellt varit en universalistisk politik. Ett perspektivskifte kan dock skönjas under de senaste åren eftersom regering och riksdag numer betonar att initiativ speciellt ska inkludera unga med störst behov. De övergripande målen med den nationella ungdomspolitikerna är:

⁸ Ungdomsstyrelsen *Unga som varken arbetar eller studerar - hur många är de och vad gör de?* 2011

⁹ Ibid

¹⁰ Social report 2010, Socialstyrelsen

¹¹ Ungdomsstyrelsen: Youth and Youth Policy, 2010

- Unga ska ha en verklig möjlighet att påverka samhällets prioriteringar och deras egen vardag.
- Unga ska ha tillgång till god välfärd och goda sociala levnadsvillkor.¹²

Huvudsakliga prioriteringar för social inkludering på nationell nivå

En nationell struktur för inkludering inom gymnasieskolan har varit det *Individuella programmet*. Det var tänkt som en mindre åtgärd för att fånga upp de elever som inte fick godkända betyg i kärnämnen (svenska, engelska, matematik). I själva verket återfinns en tredjedel av gymnasieeleverna i individuella programmet. De ska komplettera ofullständiga betyg och därefter gå över till ett nationellt gymnasieprogram. Mindre än 30 procent lyckas dock att nå fullständig behörighet vilket inte är ett speciellt övertygande resultat för att betrakta programmet som en inkluderande insats.¹³ Enligt en rapport från Nordens Valfärdcenter finns det dock ett stort behov av alternativ- och mer individuell undervisning eftersom misslyckandetalen i skolan är högt.¹⁴ Sedan år 2000, har flera reformer genomförts i skolan. Ett exempel är tidiga nationella test i kombination med individuella studieplaner med syfte att på ett tidigt stadium upptäcka kunskapsluckor. År 2009 ökade regeringen tillfälligt antalet utbildningsplatser inom eftergymnasial yrkesutbildning på Yrkehögskolor (lärlingsprogram) och gymnasial vuxenutbildning inom Komvux

Speciellt designade program för att underlätta inträdet för unga på arbetsmarknaden har blivit vanligare i Sverige under de två senaste decennierna. Vissa utvärderingar visar svaga resultat för riktade ungdomsprogram, men nyligen genomförda utvärderingar tenderar att visa på lägre arbetslöshet och ökad anställningsbarhet efter intensifierad "coaching". De huvudsakliga instrumenten för att stödja unga personer att komma in på arbetsmarknaden är just guidning, rådgivning, arbetssökande, praktik och utbildning. En ung person (16-25 år) som varit inskriven på Arbetsförmedlingen och arbetslös i 90 dagar inom en period av fyra månader kommer att erbjudas åtgärder inom *Ungdomsgarantin*. Initialt handlar det om grundläggande utredning, guidning/rådgivning och jobbsökning med coaching. Därefter ska aktiviteterna kombineras med praktik på en arbetsplats, utbildning (komplettera studier) företagsrådgivning eller arbetsrehabilitering. Ungdomen får *aktivitetsstöd* och kan delta maximalt 15 månader i garantin. Förutom garantin kan unga (20-25 år) arbetslösa i mer än sex månader bli aktuella för *Nystartsjobb*. En arbetsgivare som använder Nystartsjobb får en kompensation för sociala avgifter som ger omkring 40 procent lägre lönekostnad.¹⁵

¹² Ungdomsstyrelsen: *Youth and Youth Policy - A Swedish Perspective*, 2010

¹³ Myndigheten för skolutveckling: *Kvalitet inom IV - hela skolans ansvar*, 2007

¹⁴ Nordens välfärdcenter, *Ungdom utenfor*, 2010

¹⁵ European Employment Observatory: *EEO Review Youth Employment Measures*, 2010 Sweden

Huvudsakliga prioriteringar för social inkludering på lokal nivå

Skolan:

En mycket viktig strategi är att behålla ungdomarna inom utbildningssystemet och därmed undvika avhopp eftersom oavslutad utbildning leder till stora svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Lite mer än 40 procent av 18-24 åringarna som är registrerade på Jobbtorg har inte avslutat gymnasiet. Det är därmed viktigt att ha ett preventivt förhållningssätt och arbeta för inkludering i grundskolan men det skiftar från en skola till en annan vilka ansträngningar rektorer och lärare gör för att inkludera alla elever i undervisningen. Sådana skillnader ligger dock inte i linje med stadens ambition om att erbjuda lika möjligheter för alla barn och ungdomar.

Gymnasieslussen är en enhet inom Utbildningsförvaltningen som hjälper dem som inte är registrerade på en gymnasieskola eftersom de hoppat av eller behöver komplettera avslutningsbetygen. *Gymnasieslussen* erbjuder en andra chans, eleverna kan välja mellan fem olika program¹⁶ på fem olika skolor¹⁷. Utbildningen är individanpassad och tar hänsyn till elevens hela livssituation och potential.¹⁸ *Gymnasieslussen* ansvarade till och med år 2010 för det kommunala uppföljningsansvaret (skollagen)¹⁹ som föreskriver att kommunen måste hålla sig informerad om vad ungdomar 16-19 år gör om de inte går i gymnasieskolan eller motsvarande, i syfte att kunna erbjuda lämpliga insatser. Sedan 2007 finns det omkring 4 000 registrerade ungdomar att följa upp årligen i Stockholm. Enheten skickar ut ungefär 9 000 brev (inklusive påminnelser) varje år för att fråga ungdomen om hennes/hans sysselsättning eftersom han/hon inte längre är i skolan. Omkring hälften av målgruppen (2 000) nås via brev eller telefon men har inte behov av insatser. För dem som inte har någon sysselsättning alls erbjuds ett rådgivningssamtal för att diskutera olika framtidsmöjligheter. *Gymnasieslussen* har inte i uppdrag att arbeta uppsökande. Omkring en fjärdedel kommer till ett möte och 70-80 procent av dem går tillbaka till skolan. Den sista fjärdedelen får *Gymnasieslussen* ingen kontakt med. Ingrid Florin, ansvarig för *Gymnasieslussen* säger i en intervju²⁰ att en obligatorisk skola till och med 18 år skulle undanröja många problem. Det är mycket lätt att hoppa av skolan men ganska svårt att komma tillbaka och unga personer tenderar att vara spontana utan att tänka på konsekvenserna. Florin menar att gymnasieskolorna för närvarande anstränger sig relativt mycket för att förhindra skolavhopp eftersom avhoppet ger negativa ekonomiska konsekvenser för skolorna när de förlorar elever och deras skolpeng. För fem år sedan var gymnasiekullen väldigt stor men nu sjunker antalet elever på gymnasiet vilket har gjort att skolorna blir mer uppmärksamma på skolavhoppet. I stadens budget 2011-2013 flyttas uppföljningsansvaret från Utbildnings- till Arbetsmarknadsförvaltningen. Förvaltningen ska

¹⁶ Debut, Kärn, Utsikten, Flex, SALUT

¹⁷ Farsta-, Enskedegårds-, ESS- Ross Tensta gymnasium, Fryshuset

¹⁸ Andra chansen till gymnasiet! 2010

¹⁹ Skollagen, 1 juli 2005 (1kap, 18 §)

²⁰ Intervju för denna rapport, 7:e mars 2011

samarbeta med andra relevanta aktörer men hur uppdraget ska fullföljas anges inte.²¹

Ett instrument för att stärka skolresultaten är att erbjuda läxhjälp. Det finns en stiftelse (sponsrad av privata näringslivet) *Läxhjälpen* som engagerar och avlönar universitetsstudenter som hjälper skolelever med läxorna. Studenterna fungerar också som förebilder.²² Ett annat exempel är *Tensta Community Center* (TCC) som erbjuder en förlängd skoldag med läxhjälp speciellt för elever som inte kan få hjälp av sina föräldrar. Det finns gymnasieskolor som arbetar med att införa entreprenörskap i skolan. En organisation *Ung företagsamhet* har ett koncept för gymnasieelever 16-20 år. Ungdomen får hjälp och stöd från lärare och rådgivare i det lokala näringslivet. Under ett år, upplever eleverna en företagscykel genom att starta upp, driva och sedan lägga ner företaget. Ung företagsamhet är en frivillig organisation som bygger en bro mellan skolan och det lokala näringslivet.²³ Enligt Elisabeth Sörhuus,²⁴ projektledare på Utbildningsförvaltningen kan arbete med entreprenörskap vara en bra ingång till att engagera elever även i grundskolan. Som tidigare rektor på *Hjulsta skolan* implementerade hon ett nära samarbete med det lokala näringslivet. Identifierade skolkare fick chansen att arbeta med ett företagprojekt vilket gjorde dem intresserade av skolan igen då de insåg att de behöver matematik och andra ämnen för att lyckas i projektet. Enligt Sörhuus, måste skolorna öppna upp mer och samarbete mer med näringslivet.

Arbetsmarknad, Jobbtorg²⁵:

Den bärande idén för att starta *Jobbtorg* i Stockholm var att Jobbtorg skulle vara den samlade ingången till alla arbetsmarknadsinsatser i staden. Jobbtorg startade 2008 som en permanent servicestruktur med fem lokala Jobbtorg och två filialer med olika placering i staden. I stadsdelen Kista finns ett särskilt Jobbtorg för unga. Övriga Jobbtorg har också en grupp av ungdomscoacher. Målet är att stödja arbetslösa till att närma sig eller komma in på arbetsmarknaden. En viktig ingrediens är att ha tillgång till studievägledare som arbetar med guidning och motivationshöjande insatser inför arbete och utbildning. Förutom ordinarie insatser på Jobbtorg såsom coachning, rådgivning mm. finns ett antal ungdomsprojekt (se Kapitel 4: Goda exempel). Jobbtorg Kista har nyligen startat med kvällsöppet en kväll i veckan för alla ungdomar (även för dem som inte har ekonomiskt bistånd). Öppethållandet sker i samverkan med fältassistenter som hänvisar ungdomar de möter ute till Jobbtorg.

Förutom de redskap som Jobbtorg har erbjuder Stockholms stad *200 Praktik- och ungdomsanställningar* inom stadens verksamheter för unga arbetslösa med ekonomiskt

²¹ Budget 2011-2013, *Ett Stockholm där alla kan växa*

²² www.laxhjalpen.se

²³ <http://www.ungforetagsamhet.se/>

²⁴ Intervju för denna rapport, 7:e mars 2011

²⁵ http://www.euocities.eu/Minisites/NLAO/dmdocuments/Local%20Practices_06_2010/SE_Local_Practices_Project_Jobbtorg%20Young%20.pdf

bestånd. Detta var en insats som initierades under lågkonjunkturen 2010 men som fortsätter 2011 då resultatet varit gott. Insatsen starta med en kortare praktik och övergår sedan för de allra flesta till en sex månaders anställning med avtalsenlig lön. Efter sex månaders arbete har ungdomen rätt till arbetslöshetsersättning. En stor andel av de som deltog i insatsen 2010 fick fortsatt vikariat eller anställning efter insatsens slut. Målgrupperna för insatsen är långtidsarbetslösa- och funktionshindrade ungdomar. När det gäller praktik för funktionshindrade arbetar staden i vanliga fall mest med små eller medelstora företag då de är mer flexibla med att ta emot målgruppen enligt Lars Ahlenius²⁶ på Arbetsmarknadsförvaltningen i Stockholms stad. Järva lärling är en insats med syfte att kombinera gymnasiestudier med lärlingsarbete för 18-24 åringar utan gymnasieexamen på Järva.²⁷

Stadsdelsnivå:

Stadsdelsförvaltningen tar hand om unga med sociala problem. Det kan handla om missbruksvård, psykosociala insatser för psykiska problem eller något annat innan det är dags för åtgärder med syfte att närma sig arbetsmarknaden. Situationen ser olika ut i olika stadsdelar vad gäller fördelning av unga i utanförskap. I *Spånga-Tensta* är utgångspunkten för inkludering av unga att engagera de vuxna/föräldrarna "*det är mycket viktigt att få dem att förstå att deras nätverk också är deras barns nätverk*"²⁸. Om föräldrarna har det perspektivet kan deras beteende förändras. De kan till exempel förstå att det kan vara bättre att deras barn är med i ett fotbollslag i en annan del av staden bara för att bredda nätverket och lära känna fler ursprungssvenskar. Den vuxna generationen legitimerar ofta exkludering gentemot barnen, därför är strategin numer att förändra den logiken genom att arbeta med de vuxnas attityder. I *Spånga-Tensta*, finns en mängd olika insatser för att inkludera unga. Representanter från stadsdelförvaltningen menar att det mest framgångsrika initiativet implementerades 2009. Det handlar om att sommarjobb erbjuds alla under 18 år. Stadsdelsförvaltningen organiserar tre sommar jobbperioder i tre veckor per period. Under dessa nio veckor är stadsdelen imponerande välstädd, parkerna glänser och området är mycket lugnt. Sommarjobben ger flera positiva effekter: brottsförebyggande, ger sysselsättning, självstärkande och inkluderande.

Tre stadsdelförvaltningar är del av ett pilotprojekt som innefattar en intressant samverkan på lokal nivå som introducerats av Rikspolisstyrelsen, på nationell nivå. *Sociala insatsgrupper* har som idé att genom ett tätt samarbete mellan socialtjänst, skola och polis förebygga kriminellt beteende bland unga i riskzon för kriminalitet. Huvudansvarig myndighet är socialtjänsten. En pilotfas påbörjas i juni 2011 och avrapporteras i slutet av 2012 i sex till tolv kommuner över hela landet. Efter pilotfasen ska metoden implementeras i stor skala.

²⁶ Intervju för denna rapport, 23:e mars 2011

²⁷http://www.eurocities.eu/Minisites/NLAO_subsites/stockholm/index.php?option=com_content&view=article&id=76%3Ajaervalerling-ger-nya-jobbchanser&catid=37%3Anyheter-lao&Itemid=65&lang=en

²⁸ Quote: Eva-Britt Leander, intervju för denna rapport: 4:e mars 2011

Övriga intressenter, aktörer

I varje stadsdel finns en mängd olika föreningar som spelar en viktig roll i att stödja lokalsamhället för unga. Sport- och kulturföreningar främjar social inkludering då många unga är engagerade i föreningslivet och själva engagemanget kan vara en skyddsfaktor mot avvikande eller kriminellt beteende.

Två ideella organisationer som är aktiva i hela staden är *Fryshuset* och *Stadsmissionen*. *Fryshuset* har ett brett utbud av aktiviteter för unga och är även engagerad i socialt arbete. Utbildning, skateboard, basket, musik och andra fritidsaktiviteter är några exempel på Fryshusets repertoar. *Fryshuset* driver flera skolor och har lärlings- och praktikprogram, de anordnar seminarier och konferenser, teaterkurser, musikarrangemang och konserter. Offentlig finansiering täcker en liten del av aktiviteterna, resten finansieras genom en blandning av gåvor och avgifter för tjänster inom det sociala- och utbildningsprogrammet (betalas inte av deltagarna utan av samverkanspartners och offentliga aktörer). Totalt sett har *Fryshuset* omkring 500 anställda och tar emot omkring 40 000 besökare varje månad. Verksamheten är känd för *Lugna gatan* som är en integrationsansats för att skapa stabilitet och trygghet på platser där många unga samlas kvällstid. *Lugna gatan* värdar finns ute för att möta ungdomar, skapa trygghet, inkludering och bryta gängstrukturer.²⁹ *Stadsmissionen* erbjuder en rad olika aktiviteter (fritidsaktiviteter, gymnasieplatser och folhögskoleutbildning) för unga personer med speciella behov. *Stadsmissionen* är också engagerad i sysselsättningsåtgärder.³⁰

Som tidigare nämnts driver *Ungdomsstyrelsen* projekt med syfte att stärka unga personer ur ett demokratiskt delaktighets perspektiv.

3. De största utmaningarna för inkludering av unga

Som nämndes i inledningen har antalet unga arbetslösa ökat på grund av den ekonomiska krisen samt hård konkurrens om utbildningsplatser och arbetstillfällen i en stor generation, född på 1990-talet. En utmaning nu är att denna grupp inkluderas när ekonomin förbättras vilket kräver insatser och speciellt viktigt är att hitta rätt verktyg till långsiktiga anställningar. En konkret möjlighet till metodutveckling är att använda ESF-medel. Många blivande projektägare anser dock att finansieringen ställer svåra krav på balans mellan innovativa åtgärder/inte ordinarie verksamhet/nå målgruppen samtidigt som projektet måste ligga nära myndighetens uppdrag. Det är speciellt viktigt med tanke på att projekten medfinansieras med offentliga medel.

Generellt sett har utbyggnaden av välfärdsstaten ökat differentieringen och specialiseringen av svenska myndigheter. Unga personer är oftare föremål för olika typer av offentliga insatser vilket innebär att företeelser som påverkar unga kan återfinnas i många olika instanser. Därmed är en integrerande ungdomspolitik viktig för att minska

²⁹ www.fryshuset.se

³⁰ www.stadsmissionene.se

glappet mellan olika instanser.³¹

En annan utmaning är att återintegrera avhoppare från gymnasiet vilket *Gymnasieslussen* arbetar med. Från 2011 har även Arbetsmarknadsförvaltningen ett sådant uppdrag. En extern revisionsrapport från Ernst & Young³² samt Gymnasieslussens egen kvalitetsrapport³³ lyfter upp vikten av att förbättra samarbetet med stadsdelsförvaltningarna. Ett fåtal stadsdelsförvaltningar har gjort försök med ett uppsökande arbete för att nå de unga som inte går i skolan. Ansvar för stadsdelsförvaltningarna är i detta fall oklart. De har ansvar för att arbeta med ungdomar som har eller riskerar uppenbara problem vilket inte nödvändigtvis är fallet för ungdomarna inom uppföljningsansvaret. Revisionsrapporten nämner också att kommunstyrelsen inte har angivit några mål för uppdraget med uppföljningsansvaret. En annan aspekt som revisionsrapporten tar upp är att några intervjuade skulle vilja se en centraliserad studievägledning för att nå en jämnare kvalitet då det är mycket olika från en skola till en annan för närvarande.

Det finns relativt mycket stöd på Jobbtorg och i Arbetsförmedlingens program för dem som är i systemet men tröskeln för att få tillgång till dessa borde kanske vara lägre för att arbeta mer preventivt och därmed främja verklig inkludering. Det uppsökande arbetet är en utmaning och behöver utvecklas framöver. Det finns två perspektiv att hantera, det första handlar om att hitta/nå ungdomarna som står utanför och det andra är att kunna erbjuda lämpliga insatser. Staden har problem både med att hitta ungdomarna eftersom de inte ber om hjälp men även när man genom uppsökande arbete får kontakt är det svårt att designa effektiva åtgärder för gruppen. Jobbtorgens koncept med "en dörr in" till en rad olika åtgärder och projekt är ett bra upplägg men erbjuder hittills endast de ungdomar som har ekonomiskt bistånd. Detta kan dock komma att förändras med ändras ansvarsfördelning. En preventiv ingång skulle kunna vara att öppna upp Jobbtorg även för unga som inte har ekonomiskt bistånd. Ett första steg har Jobbtorg Kista som tidigare beskrivits redan tagit genom att ha öppet en kväll i veckan. En annan metod skulle kunna vara att arbeta närmare ideella organisationer och därigenom utveckla det uppsökande arbetet som i projektet *Unga In* (se kapitel 4: Goda exempel)

Staden fortsätter att arbeta med unga även om de har gått in i ungdomsgarantin på Arbetsförmedlingen eftersom staden ofta har högre aktivitetskrav än de insatser som erbjuds inom ungdomsgarantin. Därför vill Jobbtorg att ungdomen fortsätter delta även om denne också deltar i garantin vilket inte var tanken från början då Arbetsförmedlingen är den ansvariga myndigheten. En generell utmaning för Jobbtorg är att skapa egen motivation hos unga aspiranter trots att deras deltagande är obligatoriskt för att få ekonomiskt bistånd.

³¹ Ungdomsstyrelsen: Youth and Youth Policy - A Swedish Perspective

³² Revisionsrapport, Stadsrevisionen nr. 11, 2009

³³ Kvalitetsredovisning Gymnasieslussen, 2010

4. Goda exempel

Skolan:

Kvickentorpsskolan ligger i stadsdelen Farsta och ingår i projektet *Modellområden* som Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) driver. SKL samlar satsningar som görs för att förbättra den psykiska hälsan hos barn och unga i 14 modellområden (2009-2011). Socialdepartementet finansierar projektet. På *Kvickentorpsskolan*, bestämde sig rektorn för att prova en ny metod med syfte att behålla elever med speciella behov (olika diagnoser) i skolan, istället för att placera dem i en speciell utbildningsmiljö (St Örjans skola)³⁴. Skolan engagerade en familjeterapeut som tar hand om en grupp med 13 elever. Hon arbetar med hela familjen och är en brygga mellan familj, skola och socialtjänst. Terapeuten kallar sitt angreppssätt för "RR-modellen" det gäller att bygga på resurser och relationer. Målet med detta ettårsprojekt är att implementera familjeterapeutens instrument bland lärarna och sedan fortsätta att arbeta på ett liknande sätt i samverkan med socialtjänsten.³⁵

Jobbtorg:

Inom Jobbtorg finns tre ESF-projekt: *FILUR*, *MERIT* och *Unga In* syftar till att prova nya metoder för att stödja unga till utbildning, praktik och anställning. *FILUR: Fördjupade insatser leder unga rätt* är ett ESF-finansierat projekt som startade 2010 och håller på till slutet av år 2012. Målet är att etablera unga vuxna på arbetsmarknaden. Målgruppen är unga långtidsarbetslösa som trots olika insatser inte har kommit i arbete. *FILUR* arbetar med 7-Tjugometoden som syftar till att förbättra självförtroendet och vara självstärkande för de unga deltagarna. Processen i *FILUR* är *grundlig genomgång* (genom intervju), *självstärkande program*, *intensiv coaching/rådgivning*, *praktik* på en riktig arbetsplats under sista månaden och ett *mentor program* under ett år. Filurs uppsatta mål är att arbeta med minst 500 deltagare, 50 procent av deltagarna ska arbeta eller studera efter sex månader och 75 procent av dessa ska fortfarande arbeta eller studera vid projektets slut. Minst 100 mentorer ska engageras. 2010 var 110 unga registrerade varav 88 genomgick programmet och 61 procent av dem var självförsörjande i början av 2011. Den första uppföljningen av sex månader har genomförts, där ingick 25 unga varav 70 procent var självförsörjande.³⁶

Merit är ett ESF-finansierat projekt 2010-2013 med unga som målgrupp. Projektet arbetar med motiverande åtgärder för att stimulera till studier, lärlingsplatser och projektet bedriver också ett uppsökande arbete. Projektet erbjuder speciell service för arbetslösa ungdomar på Jobbtorg i form av *prova på studier* och *förberedande praktik för speciella yrken*, såsom handel. *Prova på studier* är korta perioder av studier för att stärka den unga

³⁴ Specialskola för elever med särskilda behov

³⁵ www.modellomraden.skl.se/

³⁶ <http://www.stockholm.se/Arbete/Arbetsmarknadsatgarder-och-sarskilda-satsningar/FILUR/>

personens självförtroende till att studera igen. De här unga personerna har ofta misslyckats i skolan och har därför inte någon större självkänsla kring deras kapacitet att studera. Projektet innehåller också ett uppsökande arbete på Järva för att nå dem som står utanför alla system (inte registrerade på Arbetsförmedlingen eller Jobbtorg) och de erbjuds sedan insatser inom Merit. Prova på studier syftar till att motivera ungdomar till studier på olika nivåer. Målet är att Merit ska nå minst 725 deltagare, 70 procent av dem ska vara självförsörjande 90 dagar efter avslutad studie- eller yrkesförberedelse och 90 procent av dem ska känna att deras möjlighet att studera eller arbeta har stärkts.³⁷

Unga in är också ett ESF-finansierat projekt som startade i slutet av 2009 och avslutas i början av 2012. Projektägaren är Arbetsförmedlingen och samverkanspartners är *Fryshuset* och Jobbtorg. Målet är att utveckla metoder för att nå ungdomar som inte är i studier eller arbete. Projektets mål är att 50 procent har provat 2-4 korta jobb, 30 procent har börjat studera eller arbeta när projektet avslutas och att 80 procent känner att de är närmare arbetsmarknaden. I mars 2011, hade 27 ungdomar provat 46 korta jobb, 14 procent startat studera och 30 procent börjat arbeta när de slutade projektet.³⁸

5. Framtida planer för att främja aktiv inkludering av unga

Nationell nivå

En ny svensk gymnasiereform kommer att införas hösten 2011. Enligt en intervju inför denna rapport kan det leda till en mer inkluderande skola då det kommer finnas fem olika program som ersätter nuvarande *Individuella programmet*. Det finns chans att dessa fem program kan erbjuda en mer individanpassad utbildning för dessa studenter i behov av bra stöd för att lyckas.³⁹

Lokal nivå

Som tidigare nämnts kommer uppföljningsansvaret för 16-19 åringar att flyttas från Utbildnings- till Arbetsmarknadsförvaltningen i Stockholms stad. Det är oklart vad förändringen kommer leda till men idén är dels att utveckla preventiva insatser för att förhindra skolavhopp från gymnasiet, dels att utveckla mer arbetsmarknadsinriktade insatser för dem som ändå hoppar av. Detta kan skapa en plattform för mer integrerade åtgärder. Staden kommer behöva utveckla det uppsökande arbetet som nämndes i kapitel 3: Utmaningar. *Unga in* planerar att söka ytterligare ESF-medel i en nationell utlysning för att sprida metoden till Göteborg, Malmö och Uppsala. Det skulle kunna påbörja en intressant metodutveckling kring uppsökande arbete i samarbete med frivillig organisationer och erfarenhetsutbyte städer emellan.

³⁷ <http://www.stockholm.se/merit>

³⁸ http://www.fryshuset.se/fryshuset/fryshuset_unga_in.aspx

³⁹ Intervju för denna rapport med Ingrid Florin, 7:e mars 2011

En ny skolstrategi har just lanserats på Järva och i de södra stadsdelsförvaltningarna i staden. Strategin är en del av satsningarna *Järvalyftet* och *Söderortsvisionen*⁴⁰ och baserar sig på resultaten från delaktighetsdialoger i olika områden på Järva. Förhoppningsvis kan skolstrategin bli ett verktyg för att skapa mer lika förutsättningar för barn och unga i Stockholm skolor. Anledningen till ett införande av en ny skolstrategi är försämrade skolresultat.

Skarpnäckslyftet är ett exempel på ett integrerat preventivt arbete där olika funktioner samverkar i en stadsdel utan extra ekonomiska medel. Detta treåriga projekt startade 2010 med olika aktörer som samlats kring ett gemensamt koncept för att förbättra och utveckla stadsdelen. Polisen och de kommunala bostadsbolagen är också engagerade. Det övergripande syftet är att förbättra livssituationen för unga i stadsdelen. En insats är att engagera ungdomar lokalt som finns ute i området kvällstid för att skapa en trygg utemiljö.

⁴⁰ Speciell satsning för att utjämna socioekonomiska skillnader mellan olika delar i staden.

ANNEX 1. Referenser

Skriftliga källor

Budget 2011-2013, *Ett Stockholm där alla kan växa*, Stockholms stad

European Employment Observatory, Dominique Anxo: *EEO Review Youth Employment Measures*, 2010 Sweden

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) *Hur hjälps ungdomar av arbetsmarknadspolitiska program för unga* 2006:5, Forslund Anders, Nordström Skans Oskar

Myndigheten för Skolutveckling: *Kvalitet inom IV - hela skolans ansvar*, 2007

Nordens välfärdscenter, *Ungdom utenfor*, 2010

Socialstyrelsen, *Social rapport 2010*

Stadsrevisionens Revisionsrapport, *Det kommunala uppföljningsansvaret för 16-19 åringar*, November 2009

Statistiska Centralbyrån (SCB) Statistiska meddelanden, *Tema Ungdomsarbetslöshet*

Stockholms stad, *Kvalitetsredovisning Gymnasieslussen*, 2010

Stockholms stad, Utbildningsförvaltningen, *Andra chansen till gymnasiet!* 2010

Ungdomsstyrelsen: Temagruppen Unga i arbetslivet, 2010:1, *Europeiska Socialfonden och unga, Prioritering av projekt för unga 2007-2010*, 2010

Ungdomsstyrelsen: Temagruppen Unga i arbetslivet 2011:1, *Unga som varken arbetar eller studerar - hur många är de och vad gör de?* 2011

Ungdomsstyrelsen: *Youth and Youth Policy - A Swedish Perspective*, 2010

Internet

www.ekonomifakta.se

www.fryshuset.se

www.laxhjalpen.se

www.scb.se

www.skl.se

www.skolverket.se

www.stadsmissionen.se

www.stockholm.se

www.ungdomsstyrelsen.se

www.ungforetagsamhet.se

Intervjuer

Elisabeth Sörhuus, Utbildningsförvaltningen, Stockholms stad

Gunilla Olofsson, Socialförvaltningen, Stockholms stad

Ingrid Florin, Gymnasieslussen, Utbildningsförvaltningen, Stockholms stad

Johan Ström, Rektor Kvickentorpsskolan, Farsta, Stockholms stad

Josephine Hamner, konsult och familjeterapeut på Kvickentorpsskolan, Farsta, Stockholms stad

Lars Ahlenius, Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholms stad

Mickael Frejd

Agnetta Mejbert- Carlsson

Eva-Britt Leander

Spånga- Tensta stadsdelsförvaltning, Stockholms stad

Spånga- Tensta stadsdelsförvaltning, Stockholms stad

Spånga- Tensta stadsdelsförvaltning, Stockholms stad